

การใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว

ธนวัฒน์ พิพัฒนา^{*}
ธานี วรภัทร์^{**}

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงการใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว โดยศึกษาจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 เพื่อต้องการศึกษาในกรณีการใช้ศาสนาในการบังคับใช้กับผู้ต้องขังว่ามีมาตรการ หรือการบังคับใช้ในลักษณะอย่างไร เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ศึกษาในกรณีการเตรียมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวหรือก่อนพ้นโทษว่ามีการนำหลักศาสนาตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ว่าการบังคับใช้ดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ หรือเป็นไปตามเดิม คือหลักศาสนาไม่สามารถเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังได้อย่างแท้จริงเหมือนที่ผ่านมา

จากการศึกษาพบว่า การใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 และแนวคิด ทฤษฎีในการแก้ไขปัญหา หรือการดำเนินการของงานราชทัณฑ์เกี่ยวกับศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวของประเทศสหรัฐอเมริกา มาเลเซีย ญี่ปุ่น หากงานราชทัณฑ์ของไทยได้มีการจัดการให้มีนโยบายให้คล้ายคลึงกับต่างประเทศโดยปรับใช้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย จะทำให้การนำหลักศาสนาที่จะนำมาปรับปรุง หรือพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และอาจจะมีผลให้ลดการกระทำผิดซ้ำจากผู้ที่เคยต้องโทษมาแล้ว

ดังนั้นผู้เขียนเสนอว่า หากประเทศไทยมีการแก้ไขการใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวเพื่อให้เป็นสากลมากขึ้น โดยให้มีการออกกฎหมายในส่วนของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ซึ่งอาจจะมีการออกเป็นกฎหมายลูก เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง หรือระเบียบ เพื่อนำเรื่องการนำหลักศาสนามาใช้กับผู้ต้องขัง โดยให้มีการบังคับใช้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อแก้ปัญหาผู้ต้องโทษที่กลับมากระทำผิดซ้ำที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็ควรจะประสบผลสำเร็จมิใช่น้อย แต่ทุกอย่างจะต้องให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยด้วยเช่นกัน

^{*} หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

^{**} ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ABSTRACT

The purposes of this thesis were; to study the inmates' preparation before their release by using religions, from the Correction Act, 2560; to study the cases in how did the using of religions have measures or enforce the inmates. Since this thesis studied in term of inmates' preparation before their release, whether it used the principle of using religions, according to the Correction Act, 2560 or not; did it have effectiveness; or it was as same as before which mean that religions were truly unable to prepare the inmates.

From the study, it revealed that the using of religions in inmates' preparation before their release according to the Correction Act, 2560, its ideas, solution theories or correctional process about religions in inmates preparation before their release in USA, Malaysia and Japan. If the correctional process in Thailand had similar policy like foreign countries that mentioned before by accordingly adapted to Thai society context, it will make the religions principle that used for correction or developing the inmates' behavior before their release, more effective and it might reduce the repeat offenders from those who have already been convicted.

Therefore, the author proposed that if Thailand improved the using of religions in preparation before their release, internationally by the provisions of the Corrections Act of 2560, issued as child law, such as; ministerial regulations, announcements, ministries or regulations, to adopt the using of religions principle to the inmates with the same standard. The solution of the repeat offenders from those who have already been convicted might be more effective nonetheless, but it must be accordingly appropriate with the context of Thai society as well.

1. บทนำ

ปัญหาในกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันคงหนีไม่พ้นปัญหาคนล้นคุกหรือนักโทษล้นเรือนจำ เมื่อมีปัญหานักโทษล้นเรือนจำเกิดขึ้นปัญหาที่ตามมาคือ คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังที่ต้องอยู่รวมกัน อย่างแออัด และอยู่รวมกัน โดยไม่ได้แบ่งแยกประเภทความผิด ฉะนั้นหากคนอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากโดยมีการรวมอาชญากรให้ทุกประเภทความผิด ก็เท่ากับว่าเป็นการทำให้มีอาชญากรเป็นอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการก่ออาชญากรรมของตัวเองให้ผู้อื่นฟังดังนั้น ถ้าการรวมคนในลักษณะแบบนี้ในเรือนจำเราจะเรียกเรือนจำว่า “โรงเรียนสอนอาชญากรใหม่”

ก็คงจะไม่แปลกอะไร เหตุที่ผู้เขียนต้องการสื่อแบบนี้ก็เพราะการก่ออาชญากรรม¹ก็คือการคุกคามสังคม คุกคามผู้อื่น ไร้ถึงศีลธรรมเพราะสังคมเราจะอยู่ได้โดยปกติสุขเราจะต้องมีศีลธรรมประจำใจ หากสังคมนั้นมีแต่คนที่ขาดศีลธรรมแล้วสังคมก็จะไม่อาจมีความสุขและความปลอดภัยเกิดขึ้นได้

ดังนั้นปัญหาของกรมราชทัณฑ์ไทยในปัจจุบันประสบกับปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการควบคุมตัวนักโทษในเรือนจำจนเยอะเกินที่กรมราชทัณฑ์จะรับมือ หรือด้านสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขัง ด้านการลงโทษผู้ต้องขังที่ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดจนต้องถูกจองจำ และปัญหาเรื่องศาสนาที่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะใช้ในการส่วนที่เรียกว่าการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง หากมองโดยทั่วไปเรื่องศาสนาคงไม่ได้มีความสำคัญอะไรมาก แต่จริงๆเรื่องการบำบัดผู้ต้องขังโดยศาสนาถือเป็นประเด็นหลักๆและประเด็นแรกๆที่กรมราชทัณฑ์หรือเรือนจำทุกแห่งควรคำนึงถึง เพราะในอดีตกฎหมายกับพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก

กฎหมายกับพุทธศาสนา²สามารถก้าวเดินไปด้วยกันได้ แม้จะไม่อ้างอิงกฎแห่งกรรมหรือนรกสวรรค์เลยก็ตาม ประเด็นสำคัญอยู่ที่การมองเห็นสังคมและชีวิตที่ติงามอย่างรอบด้าน ทั้งในทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา โดยอาศัยมาตรการทั้งบวกและลบ โดยการส่งเสริมโครงสร้างและกลไกต่าง ๆ ของสังคมควบคู่กับการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล แต่จะทำเช่นนั้นได้กฎหมายต้องไม่ใช่เป็นเรื่องเทคนิคหรือเรื่องของผู้ชำนาญเฉพาะทางเท่านั้น หากต้องก้าวไปสัมพันธ์กับแวดวงอื่นๆด้วย

เมื่อดูจากสถิติดังกล่าวจำนวนของผู้กระทำความผิดซ้ำที่เข้ามารับโทษในเรือนจำยังมีอยู่แสดงให้เห็นว่าการเตรียมความพร้อมก่อนหรือหลังปล่อยตัวผู้กระทำความผิดอาจไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นถ้ากรมราชทัณฑ์ไทยนำเรื่องศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมก่อนหรือหลังปล่อยตัวอย่างชัดเจนดังเช่นเรื่องศาสนากับกรมราชทัณฑ์ของต่างประเทศจะเห็นได้ชัดว่าการใช้ศาสนาแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังจะมีผลดีและประสบความสำเร็จในการใช้ศาสนาเป็นเครื่องบำบัดทางใจของนักโทษได้ทีเดียว แต่ก็ยังมีข้อสังเกตที่ว่าทั้งๆที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับใหม่ที่ประกาศเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 ก็มีการบัญญัติเรื่องศาสนาไว้ ดังนั้นผู้เขียนจะศึกษาว่าหากนำพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมาเปรียบเทียบกับกฎหมาย

¹ นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.

² พระไพศาล วิสาโล, “กฎหมายกับพุทธศาสนารวบรวมงานเขียนบทความ,” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.visalo.org/article/budKodmai.htm>

ราชทัณฑ์ของแต่ละประเทศว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรและหากมีความแตกต่างกันแล้วถ้านำพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ไทยมาปรับให้มีความเป็นสากลเหมือนของต่างประเทศ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ไทยคงจะมีความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องขังอย่างแน่นอน

2. การใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนตัวในต่างประเทศ

โดยในการศึกษารั้วนี้ได้ศึกษาจากปัญหาการพัฒนาพฤตินิสัย และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ต้องขังเป็นประเด็นที่ทุกเรือนจำทั่วโลกจะต้องให้ความสำคัญและเรื่องการนำหลักศาสนามาใช้กับผู้ต้องขังจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ทุกประเทศจะต้องปฏิบัติกับผู้ต้องขังของตน

โดยศึกษารั้วนี้จะศึกษาจากข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง⁵ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีได้ใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิด หรือข้อกำหนดกรุงเทพ เมื่อการพัฒนาพฤตินิสัยเป็นสิ่งที่ทั่วโลกต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังนั้นข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีได้ใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิด หรือข้อกำหนดกรุงเทพ⁶ จึงเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพื่อนำมาปรับใช้กับงานราชทัณฑ์ของไทยให้มีความเหมาะสม เพื่อทำให้เห็นว่ากรนำหลักศาสนาใช้กับผู้ต้องขังตามหลักสากลและของไทยมีความแตกต่างกันอย่างไร

การใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวในต่างประเทศ ซึ่งในการศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาจาก 1. ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง⁷ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีได้ใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิด⁸ 2. การ

⁵ UNODC, ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง “ข้อกำหนดแมนเดลลา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560, จาก <https://voicefromthais.wordpress.com/mandela-rules>

⁶ ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ, “ข้อกำหนดกรุงเทพปกป้องกันหญิงกับปมคั่นลิก,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2559, จาก <http://www.matichon.co.th/news/157196>

⁷ ประชาไท, “ข้อกำหนดขั้นต่ำของยูเอ็นในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังได้รับการรับรองแล้ว,” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560, จาก <https://voicefromthais.files.wordpress.com/2015/12/mandela-rules-2016.pdf>

⁸ นที จิตสว่าง, “แนวทางการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติในงานราชทัณฑ์ของไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/533423>

ใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา(มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) 3.การใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังของสหพันธรัฐมาเลเซีย 4.การใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น

2.1 ในสหรัฐอเมริกา(มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) มีจุดประสงค์เพื่อศึกษางานราชทัณฑ์ของมลรัฐแคลิฟอร์เนียของสหรัฐอเมริกา โดยอธิบายถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป กฎหมายที่บังคับกับผู้ต้องขังในเรื่องจำที่เกี่ยวข้อกับการใช้ศาสนา⁹ การควบคุม การดูแล การอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง¹⁰ เจ้าหน้าที่ การเตรียมการก่อนปล่อยตัว มีการเตรียมการก่อนปล่อยและการพักการลงโทษแก่ผู้ต้องขัง โดยผู้ต้องขังจะได้รับการคัดเลือกเข้าสู่โครงการ โดยทางเรือนจำมีโครงการพิเศษให้ผู้ต้องขังก่อนการปลดปล่อย¹¹ ได้แก่การจัดหางานให้แก่ผู้ต้องขัง โครงการพิเศษสำหรับผู้ต้องขังที่เป็นมารดาเพื่อให้เป็นผู้ปกครองของบุตรที่เหมาะสมต่อไป นอกจากนี้ยังมีโครงการชดเชยความเสียหายให้แก่เหยื่อโดยให้ผู้กระทำในคดีที่ไม่รุนแรง มีความเสี่ยงต่ำได้รับอนุญาตออกจากสถานคุมขังเพื่อไปทำงานหลังจากหักค่าใช้จ่ายจากการทำงานแล้ว เงินค่าแรงของผู้กระทำผิดจะถูกแบ่งอย่างเท่าเทียมระหว่างผู้เสียหายกรมราชทัณฑ์¹² และผู้ต้องขัง รวมทั้งโครงการการพักการลงโทษสำหรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการคุมประพฤติ¹³

2.2 ในสหพันธรัฐมาเลเซีย มีจุดประสงค์เพื่อศึกษางานราชทัณฑ์ของสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยอธิบายถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป¹⁴ กฎหมายที่บังคับกับผู้ต้องขังในเรื่องจำที่เกี่ยวข้อกับการใช้ศาสนา¹⁵ การควบคุม การดูแล การอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ การเตรียมการ

⁹ U.S. Department of Justice. "U.S. Department of Justice : Federal Bureau of Prisons, National Institute of Corrections." <http://www.bop.gov/bopmain.html>, 1998.

¹⁰ M. Carter Robert, A. McGee Richard and Nelson E. Kim. "Corrections in America." New York, 1975. PP.1.

¹¹ สวัสดิ์ ส่งสัมพันธ์, สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 1, (สำนักงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑ์วิทยา : กรมราชทัณฑ์, 2541), น.164

¹² U.S. Department of Justice. "Facilities 1980." Washington, 1980.

¹³ นัทธิ จิตสว่าง, โครงการศึกษาเปรียบเทียบงานราชทัณฑ์ไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน, (คณะทำงานโครงการศึกษาเปรียบเทียบงานราชทัณฑ์ไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน : สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์, 2548), น.194.

¹⁴ Jamaludin Hj. Abd. Hamid. "Work Release and Associated Matters : The Ibrahim System." Kuala Lumpur. PP 1.

¹⁵ Jabatan Penjara Prison Department of Malaysia. "Annual Statistics 1997." Cawangan Kuala Lumpur, 1998. PP 1.

ก่อนปล่อยตัว การวางแผนพัฒนาตนเองนี้มีกิจกรรมที่ผู้ต้องขังได้ทำข้างในและข้างนอกเรือนจำ โดยถือเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย มากไปกว่านั้นเพื่อเป็นการรับประกันความสำเร็จของการวางแผนการพัฒนาตนเองนี้ เจ้าหน้าที่จะทำรายงาน และจะมีหน่วยงานพัฒนา และบำบัดรักษาจากสำนักงานใหญ่เป็นผู้ตรวจสอบติดตาม

2.3 ในญี่ปุ่น¹⁶ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษางานราชทัณฑ์ของญี่ปุ่น โดยอธิบายถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป กฎหมายที่บังคับกับผู้ต้องขังในเรือนจำที่เกี่ยวข้องกับการใช้ศาสนา การควบคุม การดูแล การอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ การเตรียมการก่อนปล่อยตัวก่อนที่จะมีการปล่อยตัวผู้ต้องขังจะต้องจัดให้มีการเตรียมความพร้อมแก่ผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว โดยก่อนที่จะมีการปล่อยผู้ต้องขังที่พ้นโทษตามคำพิพากษา 1 สัปดาห์ และก่อนที่จะมีการปล่อยผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษ 2 สัปดาห์ ผู้ต้องขังต้องผ่านการเตรียมการก่อนปล่อยโดยได้รับการอบรมแนะนำจากผู้บัญชาการเรือนจำและเจ้าหน้าที่เรือนจำฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการแนะนำจากพนักงานคุมประพฤติ การแนะนำอาชีพจากสำนักจัดหางาน และพนักงานคุมประพฤติจะพาไปเยี่ยมชมสำนักงานคุมประพฤติ สำนักจัดหางานและสถานที่สำคัญในชุมชน นอกจากนี้ในระหว่างการเตรียมการก่อนปล่อยเรือนจำจะจัดสถานที่พักไว้ให้ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะ ในสภาพที่ผ่อนคลายและใกล้เคียงกับสภาพสังคมภายนอกมากที่สุด

3. วิเคราะห์ เปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีในการใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวของกฎหมายราชทัณฑ์

การทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนเห็นว่าในปัจจุบันราชทัณฑ์หรือทัณฑสถานของไทยมีการดำเนินการที่แตกต่างกับต่างประเทศอย่างไร มีหลักเกณฑ์อย่างไร และมีวิธีการอย่างไร โดยผู้เขียนได้เปรียบเทียบความแตกต่างดังต่อไปนี้

ทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐมาเลเซีย ญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศไทย ก็ต่างนำหลักการใช้ศาสนาใช้กับฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กับผู้ต้องขังทั้งสิ้น แต่การให้ความสำคัญของเรื่องหลักศาสนาที่นำมาใช้กับผู้ต้องขังนั้นมีวิธีที่แตกต่างกันออกไป โดยสหรัฐอเมริกา และสหพันธรัฐมาเลเซียให้นำหลักศาสนาไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการออกเป็นข้อกำหนดว่าเรือนจำจะต้องให้การสนับสนุนเรื่องศาสนาโดยมีการเรียนการสอนเรื่องหลักศาสนาที่ผู้ต้องขังแต่ละคนนับถือ พร้อมมีอนุศาสตราจารย์ของแต่ละศาสนาให้ประจำอยู่ที่เรือนจำเสมือนเป็นราชการ

¹⁶ เฟ็งฮ้าง

ของราชทัณฑ์ไปเลย โดยที่ผู้ต้องขังสามารถเข้าพบอนุศาสตราจารย์ได้โดยไม่มีข้อจำกัด พร้อมทั้งเรือนจำสามารถให้บุคคลที่อาสาให้ความรู้หรือเป็นที่พึ่งทางใจให้กับผู้ต้องขังเข้ามาให้คำปรึกษาแนะนำได้เช่นกัน ส่วนประเทศญี่ปุ่นเนื่องจากตามรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่น ห้ามไม่ให้รัฐบาลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา ดังนั้นจึงมีเพียงอนุศาสนาจารย์ที่เป็นอาสาสมัครจากภายนอกเรือนจำเท่านั้นที่เข้ามาให้การศึกษาด้านศาสนา ดังนั้นถึงแม้ญี่ปุ่นจะไม่ได้มีการใช้ศาสนาในเรือนจำโดยรัฐ ก็ไม่ได้หมายความว่าการอบรมฟื้นฟูจิตใจหรือ ชักเยาะผู้ต้องขังจะไม่ได้ผล เพราะระบบการจัดการเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นมีประสิทธิภาพสูงไม่ว่าจะเป็นการฟื้นฟูจิตใจ หรือด้านการฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ เพราะฉะนั้นการจัดการกับการฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังเกี่ยวกับศาสนาของประเทศญี่ปุ่นถึงแม้รัฐบาลจะไม่มีบทบาทในส่วนนี้ แต่ก็ไม่ได้ตัดสิทธิให้อาสาสมัครจากภายนอกเข้ามาสอนด้านศาสนาให้กับผู้ต้องขัง ดังนั้นการจัดการในด้านการฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังในญี่ปุ่นก็จะประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกับการจัดการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในด้านอื่นๆ ซึ่งในส่วนของประเทศไทย แม้จะมีการออกพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ฉบับใหม่ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งได้นำหลักเรื่องกับศาสนามาใช้ในเรือนจำหรือทัณฑสถานเช่นกัน แต่การใช้หลักศาสนาในเรือนจำหรือทัณฑสถานของไทยเป็นเพียงแก่นำหลักมาใส่ไว้ มิได้มีมาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจังเหมือนต่างประเทศ เพราะในการอนุญาตให้ใช้หลักศาสนานั้น ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บริหารเรือนจำด้วย ดังนั้นการใช้หลักศาสนาในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง หากตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ฉบับปีพ.ศ.2560 จะต้องให้เป็นไปตามดุลพินิจของผู้บริหารเรือนจำแต่ละแห่งแล้ว จะทำให้การแก้ปัญหาโดยการนำหลักศาสนามาใช้อาจไม่เป็นผล เพราะไม่มีกรบัญญัติใช้เป็นข้อกำหนดที่ชัดเจนและตายตัว เช่นให้แต่ละเรือนจำมีมาตรการเดียวกันในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว ก็จะทำให้การใช้หลักศาสนาเข้าถึงผู้ต้องขังอย่างแท้จริง เหตุที่ผู้เขียนเน้นหนักไปที่การใช้ศาสนาในการแก้ไขฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องขังนั้น เพราะผู้เขียนมีความเห็นว่าศาสนาคือสิ่งที่ยึดเหนี่ยวสภาพจิตใจ และจิตใต้สำนึกของคน เมื่อคนทุกคนต้องมีกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต หลักศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งและถือเป็นส่วนที่สำคัญในการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกัน เพราะกฎหมายก็มาจากหลักศาสนาในการใช้บังคับคนบังคับสังคมให้อยู่ในกรอบของความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกัน โดยปกติสุข ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าหากเราสามารถนำหลักศาสนา¹⁷ เข้ามาฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องขังได้ไม่ว่าจะเป็นก่อนปล่อยตัวหรือหลังปล่อยตัว ดังเช่นสหรัฐอเมริกา หรือสหพันธรัฐมาเลเซีย และให้เป็นไปตามหลักสากลแล้ว

¹⁷ เจนยุทธ ปรากฏ, “ปัจจัยที่มีต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่อนุศาสนาจารย์ในเรือนจำและทัณฑสถาน,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). 2547, น.36.

กระบวนการทางราชทัณฑ์ของไทยคงจะประสบผลสำเร็จในเรื่องการนำหลักศาสนามาใช้ด้วย เช่นเดียวกัน เพราะหากหลักศาสนาสามารถเข้าไปฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องขังได้จริงๆ ต่อไปข้างหน้าปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังอาจจะไม่เกิดขึ้น หรือลดน้อยลงก็เป็นได้ และจะทำให้สังคมไทยน่าอยู่ สงบ และปลอดภัยเพราะคนมีศีลธรรมในใจและเคารพกฎหมาย ถือว่าหากมีการแก้ไขหลักศาสนาในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ปีพ.ศ.2560 ให้มีความชัดเจน โดยออกเป็นข้อกำหนดว่า ทุกเรือนจำต้องมีการนำหลักศาสนามาใช้จริงๆ มิใช่โดยความเป็นของผู้บริหารเรือนจำแต่ละท่าน ก็คงจะทำให้การแก้ไขฟื้นฟูโดยการใช้หลักศาสนาเป็นมาตรฐานเดียวกันที่สอดคล้องตามหลักสากลอย่างแน่นอน

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาการใช้ศาสนาในการเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว

1. เรือนจำในประเทศไทยไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ ทั้งในแง่สุขอนามัยและการเคารพสิทธิผู้ต้องขัง และประเทศไทยประสบกับความล้มเหลวในด้านการปฏิรูปเรือนจำอย่างรอบด้าน ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และการละเมิดพันธกรณีของไทยที่มีต่อกลไกระหว่างประเทศ ดังนั้นจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาและมาตรการต่างๆ ให้ทันสมัย และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน เพราะบางมาตราในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

2. ปัญหาเรื่องการใช้ดุลพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำ เพราะตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ในเรื่องการกำหนดสิทธิหน้าที่ โดยเฉพาะในเรื่องการนำศาสนาใช้กับผู้ต้องขังยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม เนื่องจากการนำศาสนา¹⁸ หรือเรื่องอื่นๆ เข้ามาใช้กับผู้ต้องขังนั้น จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำแต่ละคน ซึ่งหากผู้บัญชาการเรือนจำท่านใดให้ความสนใจในด้านใดเป็นพิเศษ ก็จะทำแต่เพียงด้านนั้น จึงทำให้ไม่เป็นบรรทัดฐานเดียวกันกับเรือนจำทั่วประเทศ ดังนั้นการปฏิบัติและการบังคับใช้ของแต่ละเรือนจำย่อมแตกต่างกันด้วย เช่นหากผู้บัญชาเรือนจำให้ความสำคัญกับเรื่องการฝึกอาชีพ การศึกษา แต่มองข้ามเรื่องศาสนาไป จะทำให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องหาไม่เกิดผลสำเร็จอย่างแน่นอน เพราะการปรับเปลี่ยน

¹⁸ ซาลี ลินชัยกิจ (ชาติวีโร), “ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์ในฐานะเป็นผู้สอนศีลธรรมในกองทัพ : ศึกษาเฉพาะกรณีกองทัพบก,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตย์ พระพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2541, น.50.

ทัศนคติของผู้ต้องขัง ควรจะเป็นสิ่งแรกในการแก้ไขปัญหา ดังนั้น การนำเรื่องศาสนามาใช้กับ ผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดมิได้แม้แต่น้อย

3. สิทธิในการนับถือศาสนาและปฏิบัติศาสนกิจหรือศาสนพิธี ในพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 ไม่มีการบัญญัติรับรอง การคุ้มครองสิทธิในการนับถือศาสนาของ ผู้ต้องขังโดยเฉพาะ และควรมีการนำหลักศาสนามาใช้กับผู้ต้องขังอย่างเป็นระบบ และชัดเจน เพื่อให้มีความสำคัญและเอาใจใส่ต่อเรื่องดังกล่าวนี้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาดังกล่าวผู้เขียนขอเสนอแนวทางการแก้ปัญหาดังต่อไปนี้

1. ให้มีการออกกฎหมายในส่วนพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 โดยอาจจะมีการออกเป็นกฎหมายลูก เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง หรือระเบียบ เพื่อนำเรื่อง การนำหลักศาสนามาใช้กับผู้ต้องขังโดยให้มีการบังคับใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันที่จะบังคับใช้ใน เรื่องศาสนา ทุกเรือนจำจะต้องปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อใช้การนำศาสนามีประสิทธิภาพใน การปรับทัศนคติผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ หากสามารถมีการออกกฎหมายเป็นการเฉพาะในเรื่อง ศาสนาเพิ่มเข้ามาในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2560 เพื่อให้มีผลบังคับใช้อย่างแน่นอน อาจจะทำให้การพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพมากขึ้น และที่สำคัญอาจจะทำให้อัตรာ ผู้กระทำความผิดซ้ำในประเทศลดน้อยลงจึงแสดงให้เห็นว่างานราชทัณฑ์นั้นสามารถให้ ความสำคัญและพัฒนาพฤตินิสัยและทัศนคติของผู้ต้องขังได้อย่างแท้จริง

2. ควรมีการแต่งตั้งให้มีคณะกรรมการทางด้านศาสนา ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้ต้องขังใน เรือนจำโดยเฉพาะ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมีความเป็นรูปธรรม และมีการปฏิบัติงาน ในด้านศาสนาอย่างแท้จริง โดยคณะกรรมการทางด้านศาสนาจะต้องมีทุกจังหวัด เพื่อให้สะดวกแก่ การปฏิบัติหน้าที่และสะดวกต่อการบังคับใช้กฎหมาย โดยให้คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ทำการสำรวจจำนวนผู้ต้องขังในเขตพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ โดยสำรวจการนับถือ ศาสนาของผู้ต้องขัง เพื่อนำมาพิจารณาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. วางแผนการจัดกิจกรรมทางศาสนากับผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยในสอดคล้องกับ กฎหมายและบริบทของเรือนจำแต่ละแห่ง

3. ให้มีการคัดเลือกผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษชั้นดีที่ใกล้จะพ้นโทษมาร่วมเป็น คณะกรรมการทางศาสนาของแต่ละจังหวัด เพราะบุคคลดังกล่าวจะทราบและเข้าใจการใช้ชีวิตและ

ทัศนคติของผู้ต้องขังในเรือนจำมากที่สุด โดยให้พูดถึงการใช้ชีวิตที่เคยผิดพลาดและแนะนำการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง เพื่อที่จะเตรียมความพร้อมก่อนออกไปสู่สังคมภายนอก

4. คณะกรรมการทางศาสนาจะต้องประกอบไปด้วย อนุศาสนาจารย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษชั้นดี และผู้นำชุมชน (ในแต่ละจังหวัด)

5. คณะกรรมการทางศาสนาจะต้องเป็นผู้นำหลักธรรมคำสอนของศาสนามาถ่ายทอดให้ผู้ต้องขังได้รับทราบ แต่การถ่ายทอดดังกล่าวให้ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของแต่ละบุคคล

6. จัดให้มีกองทุนทางด้านศาสนา เพื่อนำเงินดังกล่าวมาพัฒนาการทำงานของคณะกรรมการทางศาสนาของแต่ละจังหวัด

7. จัดให้มีการทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ทางด้านศาสนา แต่การจัดสื่อดังกล่าวให้ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของแต่ละบุคคล

8. มีการติดตามผู้ต้องขังหลังปล่อยตัว เพื่อจัดทำรายงานในการใช้หลักศาสนาเพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง โดยคณะกรรมการทางศาสนาของแต่ละจังหวัดจะต้องรายงานผลการติดตามดังกล่าวต่อกรมราชทัณฑ์ปีละ 1 ครั้ง

บรรณานุกรม

- นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล. อาชญากรรม การป้องกัน: การควบคุม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.
- สวัสดี ส่งสัมพันธ์, สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 1, (สำนักงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านทัณฑ์วิทยา : กรมราชทัณฑ์, 2541)
- นัทธี จิตสว่าง. โครงการศึกษาเปรียบเทียบงานราชทัณฑ์ไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน, พิมพ์ครั้งที่ 1 คณะทำงาน โครงการศึกษาเปรียบเทียบงานราชทัณฑ์ไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน : สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์, 2548.
- คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.
- เจนยูทซ์ ประกุล, “ปัจจัยที่มีต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่อนุศาสนาจารย์ในเรือนจำ และทัณฑสถาน,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). 2547.
- ชาติ สีนชัยกิจ (ชาติวิโร), “ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุศาสนาจารย์ในฐานะเป็นผู้สอน ศีลธรรมในกองทัพ : ศึกษาเฉพาะกรณีกองทัพบก,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ศึกษาศาสตร์และปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2541.
- UNODC, ข้อกำหนดขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง “ข้อกำหนดแมนเดลา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560, จาก <https://voicefromthais.wordpress.com/mandela-rules>
- ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ, “ข้อกำหนดกรุงเทพป้องกันหญิงกับปมคั่นลิก,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2559, จาก <http://www.matichon.co.th/news/157196>
- นัทธี จิตสว่าง, โครงการศึกษาเปรียบเทียบงานราชทัณฑ์ไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน,(คณะทำงาน โครงการศึกษาเปรียบเทียบงานราชทัณฑ์ไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน : สำนักงานวิจัย และพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์, 2548)
- นัทธี จิตสว่าง, “แนวทางการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติในงาน ราชทัณฑ์ของไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/533423>

ประเทศไทย, “ข้อกำหนดขั้นต่ำของยูเอ็นในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังได้รับการรับรองแล้ว,” สืบค้น
เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2560, จาก

<https://voicefromthais.files.wordpress.com/2015/12/mandela-rules-2016.pdf>

Jabatan Penjara Prison Department of Malaysia. “Annual Statistics 1997.” Cawangan Kuala
Lumpur, 1998.

Jamaludin Hj. Abd. Hamid. “Work Release and Associated Matters : The Ibrahim System.” Kuala
Lumpur.

M. Carter Robert, A. McGee Richard and Nelson E. Kim. “Corrections in America.” New York,
1975.

U.S. Department of Justice. “U.S. Department of Justice : Federal Bureau of Prisons, National
Institute of Corrections.” <http://www.bop.gov/bopmain.html>, 1998.

U.S. Department of Justice. “Facilities 1980.” Washington, 1980.

Jamaludin Hj. Abd. Hamid. “Work Release and Associated Matters : The Ibrahim System.” Kuala
Lumpur.